

za 10

ZA

10
ZA

Sadržaj

I O Centru za podršku ženama	5
II Postignuća - Programi - Projekti	11
III Usluge za žene	20
IV Publikacije, filmovi, izložbe	23
V Centar je za mene:	29
• Svetlana Kalačan Aspelund	30
• Marija Srđić	32
• Miomirka Mila Melank	34
• Biljana Stepanov	36
• Danijel Mezei	38
• Dragana Dukić	40
VI Naše teme	42
• Gordana Stojaković	43
• Prof. dr Marijana Pajvančić	53
• Vesna Šijački	59
• Aleksandra Nestorov	63
• Miloš Đajić	67
VII Za drugu deceniju	72

O CENTRU ZA PODRŠKU ŽENAMA

Mi smo

Nestranačka, nevladina i neprofitna organizacija sa sedištem u Kikindi čiji je cilj da kroz realizaciju različitih edukativnih, promotivnih, savetodavnih, stručnih i drugih aktivnosti unapređujemo položaj žena i doprinosimo uspostavljanju rodne ravnopravnosti i politike jednakih mogućnosti u lokalnoj zajednici, Vojvodini i Srbiji. Tokom prve decenije rada (2004–2014) uspeli smo da uspostavimo i održimo kontinuitet u realizaciji programa i projekata u oblasti ekonomskog osnaživanja žena, jačanja uloge žena u javnom i političkom životu i borbe protiv nasilja nad ženama. Pored toga posebno smo bili posvećeni senzibilizaciji mladih na rodne teme i jačanju njihovog aktivizma.

Naše vrednosti u prvoj deceniji

- Podrška
- Solidarnost
- Ravnopravnost
- Otvorenost za nove članice i članove
- Uvažavanje različitosti
- Proaktivno delovanje
- Transparentnost
- Profesionalnost u radu

Misija

CPŽ je posvećen kreiranju i realizaciji programa koji doprinose eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama i utemeljenju principa rodne ravnopravnosti kao jednog od ključnih principa u izgradnji modernog, demokratskog i pravednog društva.

Vizija

CPŽ nastoji da se nametne kao jedna od vodećih nevladinih organizacija u Srbiji koja afirmiše i neguje žensko liderstvo, razvija žensko preduzetništvo i stvaralaštvo i gradi osnovu za društvo bez diskriminacije i nasilja, u kome će žene i muškarci biti u ravноправnom odnosu i istinskom partnerstvu.

Kako je Centar nastao...

Kikinda je još od sredine devedesetih godina imala snažnu lokalnu NVO scenu. Činile su je Dištrikt 0230, Ženska alternativna radionica, Građanska čitaonica - Kikindski klub, EPUS – Lokalno veće u Kikindi, Grin Place...

Pored toga, Kikinda je bila jedno od najsnažnijih uporišta nezavisnog novinarstva u Srbiji, oličenog u radu nedeljnika Kikindske i VK radija.

Tokom devedesetih, a posebno nakon demokratskih promena, razvijani su različiti sadržaji, i oni alternativni. Cvetalo je izdavaštvo, dramsko i muzičko stvaralaštvo, neformalno obrazovanje, umetnički festivali, međunarodni kampovi i radionice za mlade, istraživanja...

Važan doprinos takvim aktivnostima i programima u periodu 1996-2004. dala je lokalna samouprava u kojoj su ključnu ulogu igrale demokratski i proevropski orijentisane političke snage i ličnosti. Tako je u okviru Doma omladine (institucije čiji je osnivač lokalna samouprava) delovao Centar nevladinih organizacija u kome su postojala logistička i tehnička podrška za organizacije civilnog društva, neformalne grupe i najrazličitije inicijative građana.

Nakon lokalnih izbora 2004. godine i promene odnosa (političkih) snaga u lokalnoj samoupravi, iz temelja je promenjen i stav prema nevladinim organizacijama, njihovim aktivistima/kinjama, programima i projektmima koje su pokretali. Organizacije koje su godinama koristile prostor Doma omladine su u rekordnom roku "iseljene", a Skupština opštine nije više finansijski podržavala projekte ovih NVO. To je u velikoj meri uticalo na smanjenje obima i kvalitetata aktivnosti autentičnih građanskih i aktivistički orijentisanih organizacija (Dištrikta 0230, Kikindskog kluba, ŽAR-a, Omladinskog kluba, Grin Place), a neke od organizacija su u tom periodu, nažalost, nestale sa scene. U okruženju koje je neodoljivo pod-

sećalo na "povratak u devedesete", Centar za podršku ženama je imao nešto drugačiji razvojni put. Kao udruženje građana zvanično je osnovan 15. marta 2004. godine, na inicijativu Kancelarije za rodnu ravnopravnost Opštine Kikinda.

Od tada do danas, mi smo organizacija sa izrazito aktivističkom i feminističkom orijentacijom.

Osnivačice i osnivači

Svetlana Kalačan Aspelund, Marija Srdić, Jelena Dumitrov, Željko Bodrožić, Nina Sandić, Ljiljana Milašinović, Nada Jolić, Zita Njari, Jasmina Milankov, Gorдана Bulatović, Svetlana Oster, Biljana Koldan, Danica Dejanović, Snežana Šućurov, Jovanka Đurđev, Gordana Rackov, Gordana Perunović Fijat, Miomirka Mila Melank, Ljubica Munčan, Nadica Bogdan, Milena Radanov, Milica Kulidžan i Vukosava Tešin.

Tim Centra u početku je činilo desetak agilnih aktivistkinja koje je predvodila Svetlana Kalačan Aspelund i nekoliko muških saveznika. Tokom prvih godina rada posebno smo bili fokusirani na projekte koji podstiču i pripremaju žene za ulazak u javni i politički život, kao i na učešće u procesima koji su doprineli izgradnji institucionalnog okvira za rodnu ravnopravnost u Srbiji (osnivanje i jačanje tela za rodnu ravnopravnost, zagovaranje za donosenje Zakona o rodnoj ravnopravnosti i nacionalne strategije u ovoj oblasti...).

Već od 2006. godine u Centru se uspešno sprovode projekti u oblasti ekonomskog osnaživanja žena, suzbijanja nasilja nad ženama, afirmacije ženskog stvaralaštva i aktivnog uključivanja madih iz Vojvodine u program „Mladi u akciji“ (Youth in Action).

Centar je jedna od ključnih tačaka okupljanja autentičnih organizacija civilnog društva, kritički i aktivistički orijentisanih građanki i građana, borkinja i boraca za ljudska i ženska prava u Kikindi.

Naši najvažniji partneri

Garancijski fond AP Vojvodine, Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova, Akademija ženskog preduzetništva (Kikinda, Bački Petrovac), SKC Novi Sad (Novi Sad), NVO "Novosadska novinarska škola" (Novi Sad), Ženske studije i istraživanja "Mileva Marić Ajnštajn" (Novi Sad), Centar modernih veština (Beograd), Beogradski centar za političku izuzetnost (Beograd), Evropski pokret u Srbiji i Ženska vlada (Beograd), Autonomni ženski centar (Beograd), Beogradski centar za bezbednosnu politiku (Beograd), Vojvođanka – regionalna inicijativa (Novi Sad), Kikindska inicijativa mladih (Kikinda), LeaderNet (Novi Sad/Bečeji), Pokret "Novi optimizam" (Zrenjanin), Culture Goes Europe (CGE Erfurt, Nemačka), Evropskie Forumi Mladyatz (EFM, Bistrica Klodska, Poljska), Centar za studije socijalne demokratije (CSSD, Novi Sad), NDI (Srbija), organizacije članice mreže "SOS Vojvodina" – Udruženje Roma (Novi Bečeji), Ženska alternativa (Sombor), "...Iz kruga Vojvodina" (Novi Sad), Zrenjaninski edukativni centar (Zrenjanin) i SOS ženski centar (Novi Sad).

Aktivnosti Centra su podržali

OSCE (Misija u SCG), Nacionalna organizacija norveških opština (KS), Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Norveške i Ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu, Evropska Agencija za rekonstrukciju, Evropska komisija, UNIFEM (UN WOMEN), Fond za otvoreno društvo, Norveška narodna pomoć, Kooperativa holandskih fondacija za centralnu i istočnu Evropu (kroz program BCIF-a), Sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Sekretarijat za sport i omladinu, Sekretarijat za zdravstvo, Sekretarijat za međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu, Fond za razvoj ne-profitnog sektora APV, Opština Kikinda i drugi.

Naše dugogodišnje stručne saradnice i saradnici:

Prof. dr Marijana Pajvančić, prof. dr Zorica Mršević, prof. dr Slobodanka Markov, prof. dr Svenka Savić, dr Gordana Stojaković, dr Marina Blagojević, prof. dr Dubravka Valić Nedeljković, Nenad Miladinski, Tatjana Popović, Danijela Jurić, Markus Rebiček, Vladimir Kozbašić, Marijana Brkljač, Milena Ćuk, Biljana Maletin-Uljarević, Višnja Baćanović, Miloš Đajić, Olivera Tomin, Aleksandra Vladisavljević, Maja Bjeloš, Aleksej Stepanov, Sanja Nikolin, prof. dr Višnja Đordić, asist. master Smiljana Milinkov, doc. dr Dejan Pralica, Jana Đurđić, Slav-ija Starčev, Vesna Šijački, Nada Jolić i Vera Karadžin.

Članstvo u koalicijama, mrežama, savezima

Mreža Žene protiv nasilja

Mreža EVS (Evropski volonterski servis)

Mreža Žene-Siromaštvo-Razvoj

Regionalna inicijativa za REKOM

Mreža SOS Vojvodina

Savez udruženja građana Mladi rade

Mreža ŽURR – Žene u ruralnom razvoju

10 muških saveznika za prvih 10 godina

Duško Radaković

Željko Bodrožić

Svein Tore Aspelund

Branislav Grubački Guta

Zoran Milešević

Vladimir Kozbašić

Tomislav Stantić

Zdravko Vulin

Branko Komadina

Slobodan Malešev

II POSTIGNUĆA - PROGRAMI - PROJEKTI

Žene u javnom i političkom životu

Centar za podršku ženama je u periodu od 2004. do 2014. realizovao veći broj projekata sa zadatkom da podstakne žene da se aktivno uključe u javni i politički život, da podigne svest žena o važnosti izlaska na izbore i pozove ih da u što većem broju glasaju, da pripremi žene iz političkih stranaka za rad u parlamentu i izvršnoj vlasti. Neke od programa i projekata realizovali smo samostalno, a neke u partnerstvu sa drugim NVO i institucijama.

Najvažniji su:

- *Žene u lokalnoj zajednici ostvaruju promene* (2004/2005), podržan od OSCE-a i Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova;
- *Žene to mogu* (2006/2007), podržan od NNP-a;
- Nacionalne kampanje *Volim da biram* (2007), *Izaberi predsednika – izaberi Evropu* (2007/2008) i *Kad ja odlučujem – Biram Evropu* (2008), u partnerstvu sa Centrom modernih veština i Evropskim pokretom u Srbiji;
- *Jačanje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova i sprovođenje politike jednakih mogućnosti na lokalnom nivou* (2010–2012) podržan od Ambasade Kraljevine Norveške i Pokrajinskog sekretarijata za međuopštinsku saradnju i lokalnu samoupravu i
- *Akademija ženskog liderstva* (aktuelni program, započeo 2013) program namenjen ženama iz političkih stranaka. Sprovodi se u saradnji sa Centrom modernih veština i Beogradskim centrom za političku izuzetnost, uz podršku NDI.

Ekonomsko osnaživanje žena

Projekat koji nas je učinio vidljivim bio je Akademija ženskog preduzetništva. Sprovodili smo ga 2006. i 2007. godine u partnerstvu sa Regionalnom privrednom komorom Kikinda i Asocijacijom poslovnih žena iz Novog Sada. Kroz projekat smo razvili inovativan i vrlo efikasan model obuke i mentorskog rada sa ženama koje imaju ideju o pokretanju vlastitog biznisa. Dragoceno (i retko u našim uslovima) je to što je po završetku projekta, Akademija ženskog preduzetništva nastavila da deluje kao samostalna organizacija (www.ewa.org.rs).

Dve godine kasnije, iz aktivnosti na podsticanju ženskog preduzetništva, proistekao je projekat Nove vojvođanske preduzetnice – prilog analizi efekata programa za samozapošljavanje žena i podsticanje ženskog peduzetnišva u APV (2009-2010). Projekat je podržao UNIFEM.

Podržano od strane:

United Nations Development Fund for Women
UNIFEM
part of UN Women

nove vojvođanske preduzetnice

Prilog analizi efekata programa za samozapošljavanje žena na teritoriji APV

Projekat realizuje

Partner u projektu

Saradnička institucija

Centar za razvoj žena
Terenografski fond AII Bojičagine
NSZ Pokrajinska služba za zapošljavanje

Program za mlade

U maju 2006. Centar je akreditovan za program Evropske razmene volontera (EVS).

Od tada do danas, sa organizacijama iz Norveške, Portugala, Nemačke, Poljske, Slovačke i Grčke ostvareno je 39 razmena. Boravak volontera u partnerskim organizacijama širom Evrope (koji traje od dva meseca do godinu dana) omogućuje mladima sticanje novih znanja, upoznavanje kulture, običaja i stilova života u zemlji volontiranja.

EVS volonteri 2006 – 2013

r.b.	Ime i prezime	Organizacija i zemlja volontiranja	Partnerstvo sa organizacijom	Godina
1	Lars Kufaas	CPŽ, Srbija ISU (Lisabon)	Centar za mir (Narvik)	2006/2007
2	Tatjana Ćirić	ISU Lisabon, Portugal	ISU (Lisabon), Centar za mir (Narvik)	2006/2007
3	Milorad Matejić	ISU Lisabon, Portugal	ISU (Lisabon), Centar za mir (Narvik)	2006/2007
4	Vukašin Ugačina	ISU Lisabon, Portugal	ISU (Lisabon), Centar za mir (Narvik)	2006/2007
5	Boris Ilić	Friedenskreis Halle, Nemačka	Friedenskreis Halle, Nemačka	2007/2008
6	Danijel Mezei	Terra neon, Larisa, Grčka	Terra neon, Larisa, Grčka	2007/2008
7	Biljan Stojanović	Terra neon, Larisa, Grčka	Terra neon, Larisa, Grčka	2007/2008
8	Srđan Popeskov	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2007/2008
9	Milica Novaković	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2007/2008
10	Željko Lečić	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2008
11	Dragana Dukić	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2008
12	Kine Olsen	CPŽ, Srbija	Centar za mir (Narvik), Norveška	2008/2009
13	Srđan Novakov	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2008/2009
14	Dušan Vrućinić	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2009/2010
15	Dimitrije Udicki	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2009/2010
16	Andrija Virijević	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2008/2009
17	Orijan Mikkelsen	CPŽ, Srbija	Centar za mir (Narvik), Norveška	2009/2010
18	Siri Solie	CPŽ, Srbija	Centar za mir (Narvik), Norveška	2009/2010
19	Anne Grotnes	CPŽ, Srbija	Centar za mir (Narvik), Norveška	2010/2011

r.b.	Ime i prezime	Organizacija i zemlja volontiranja	Partnerstvo sa organizacijom	Godina
20	Tariei Rognan	CPŽ, Srbija	Centar za mir (Narvik), Norveška	2010/2011
21	Edita Kvašnjevska	CPŽ, Srbija	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2010
22	Ursula Ana Pajak	CPŽ, Srbija	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2010
23	Milica Lazović	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2010
24	Nemanja Stankov	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2010
25	Mario Bojić	Trut Spherique, Stanica Zilina (Slovačka)	Trut Spherique, Stanica Zilina (Slovačka)	2010/2011
26	Silvija Šamu	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2010/2011
27	Radmilo Jovanović	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2010/2011
28	Srđan Belančić	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2011/2012
29	Goran Velimirov	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2011/2012
30	Jon Kufaas	CPŽ	Centar za mir (Narvik), Norveška	2011/2012
31	Kristofer Ashaim	CPŽ	Centar za mir (Narvik), Norveška	2011/2012
32	Denis Brborić	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2012/2013
33	Milica Pavel	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2012
34	Radmila Stanišić	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2012
35	Jovana Drljača	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2013
36	Vivijana Šmit	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2013
37	Lazar Šibul	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2012/2013
38	Marijana Čopić	EFM, Bistrica Klodska, Poland	EFM, Bistrica Klodska, Poland	2013
39	Nikola Letić	Centar za mir (Narvik), Norveška	Centar za mir (Narvik), Norveška	2013/2014

Kikinda iz ženskog ugla

Izdavanje mape i publikacije „Kikinda iz ženskog ugla” (na srpskom i engleskom jeziku) rezultat je istraživanja sprovedenog u okviru kursa „Istorijska ženskog pokreta”, povodom pet godina postojanja CPŽ. Voditeljica kursa i istraživanja bila je dr Gordana Stojaković. Zahvaljujući njenom angažovanju i entuzijazmu učesnica kursa sklopljena je, a potom i prezentovana lokalna istorija iz ženskog ugla. Tako je, pored Novog Sada, i Kikinda dobila svoju „žensku mapu”, a aktivistkinje Centra oduzile su dug pretkinjama – ženama koje su krčile put. Projekat je podržao Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnoopravnost polova i Fond za kulturu Opštine Kikinda.

Program Žene u sportu

Interesovanje za temu Žene u sportu artikulisali smo kroz projekat „Istraživanje o pložaju žena u sportu u Vojvodini”. Cilj je bio da se korišćenjem nekoliko istraživačkih metoda utvrdi kakva je pozicija žena unutar sistema sporta u APV. Projekat je realizovan kroz dve faze, u periodu 2010–2012. i podržao ga je Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Fond za fizičku kulturu Opštine Kikinda. U okviru projekta sa velikim uspehom realizovana je izložba fotografija Žene u sportu u Vojvodini. Rad na ovoj temi nastavljen je kroz projekt “Promena medijske prakse u izveštavanju o ženama u sportu” tokom 2012. i 2013. godine.

Uzimača Fazilija Šabotić, ILA, 2012. godine napisala je studiju „Analiza pretestnosti sporta u medijima“ u kojoj je naglašeno da je u medijima prisutan sporedni i pretestni pogled na žene u sportu. Uzimajući u obzir razne medije i razne vrste sporta, autor je istaknula da pretestnost je ogoljena, ali da nije dovoljno da se ističe da je u medijima prisutan i negativan pogled na žene u sportu. Osim pretestnosti, istražujući i pozitivne karakteristike medija, autor je naglašila da su u medijima prisutne i preverljive i pozitivne karakteristike u vezi sa Ženama u sportu.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) napisali su istraživanje o poziciji Žene u sportu u medijima i u njemu se konstatuje da se u medijima prisutan je negativni pogled na Žene u sportu. Ako se u medijima pozitivno navode žene u sportu, to je zato što žene u sportu imaju strateški važnu ulogu u osvajanju titula i medalja na takmičenjima. Analizatorice su potvrdile da u medijima prisutna je negativna pozicija Žena u sportu, a to je zato što se u medijima ne pozitivno navode Žene u sportu, a oni u medijima, u poštovanju za žene u sportu, ističu da se Žene u sportu ne mogu poštovati jer nisu muškarci.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) ističu da je negativna pozicija Žene u sportu u medijima rezultat negativne pozicije Žena u opštini i u vrednovanju Žene u opštini. Ističu se i negativne pozicije Žena u sportu u medijima. Međutim, ističu se i pozitivne pozicije Žena u sportu u medijima.

Međunarodno svrđevanje Istitut za medije (IMI) u medijima ističe pozitivne pozicije Žene u sportu. Uzimajući u obzir i podatke iz 2010. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu. Međutim, analizatorice ističu da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu, ali da je negativan pogled na Žene u sportu, jer Žene u sportu su u medijima u poziciji da su u sportu u potrebi da budu muškarci. Uzimajući u obzir i podatke iz 2011. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu.

Međunarodno svrđevanje Istitut za medije (IMI) u medijima ističe pozitivne pozicije Žene u sportu. Uzimajući u obzir i podatke iz 2010. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu. Međutim, analizatorice ističu da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu, ali da je negativan pogled na Žene u sportu, jer Žene u sportu su u medijima u poziciji da su u sportu u potrebi da budu muškarci. Uzimajući u obzir i podatke iz 2011. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu.

Međunarodno svrđevanje Istitut za medije (IMI) u medijima ističe pozitivne pozicije Žene u sportu. Uzimajući u obzir i podatke iz 2010. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu. Međutim, analizatorice ističu da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu, ali da je negativan pogled na Žene u sportu, jer Žene u sportu su u medijima u poziciji da su u sportu u potrebi da budu muškarci. Uzimajući u obzir i podatke iz 2011. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu.

Međunarodno svrđevanje Istitut za medije (IMI) u medijima ističe pozitivne pozicije Žene u sportu. Uzimajući u obzir i podatke iz 2010. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu. Međutim, analizatorice ističu da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu, ali da je negativan pogled na Žene u sportu, jer Žene u sportu su u medijima u poziciji da su u sportu u potrebi da budu muškarci. Uzimajući u obzir i podatke iz 2011. godine, ističe se da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu.

Uzimajući u obzir analizatore Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) u kojima se ističe da je u medijima prisutan pozitivni pogled na Žene u sportu, ističu se i negativne pozicije Žene u sportu u medijima.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) ističu da se u medijima pozitivno navode Žene u sportu, a to je zato što Žene u sportu imaju strateški važnu ulogu u osvajanju titula i medalja na takmičenjima. Analizatorice su potvrdile da u medijima prisutna je negativna pozicija Žena u sportu, a oni u medijima, u poštovanju za Žene u sportu, ističu da se Žene u sportu ne mogu poštovati jer nisu muškarci.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) ističu da se u medijima pozitivno navode Žene u sportu, a to je zato što Žene u sportu imaju strateški važnu ulogu u osvajanju titula i medalja na takmičenjima.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) ističu da se u medijima pozitivno navode Žene u sportu, a to je zato što Žene u sportu imaju strateški važnu ulogu u osvajanju titula i medalja na takmičenjima. Analizatorice su potvrdile da u medijima prisutna je negativna pozicija Žena u sportu, a oni u medijima, u poštovanju za Žene u sportu, ističu da se Žene u sportu ne mogu poštovati jer nisu muškarci.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) ističu da se u medijima pozitivno navode Žene u sportu, a to je zato što Žene u sportu imaju strateški važnu ulogu u osvajanju titula i medalja na takmičenjima. Analizatorice su potvrdile da u medijima prisutna je negativna pozicija Žena u sportu, a oni u medijima, u poštovanju za Žene u sportu, ističu da se Žene u sportu ne mogu poštovati jer nisu muškarci.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) ističu da se u medijima pozitivno navode Žene u sportu, a to je zato što Žene u sportu imaju strateški važnu ulogu u osvajanju titula i medalja na takmičenjima.

Analizatorice Željana Đorđević i Branislav Stanković (2011. godine) ističu da se u medijima pozitivno navode Žene u sportu, a to je zato što Žene u sportu imaju strateški važnu ulogu u osvajanju titula i medalja na takmičenjima. Analizatorice su potvrdile da u medijima prisutna je negativna pozicija Žena u sportu, a oni u medijima, u poštovanju za Žene u sportu, ističu da se Žene u sportu ne mogu poštovati jer nisu muškarci.

USLUGE ZA ŽENE

Savetovalište za pravnu i psihosocijalnu pomoć ženama koje su pretrpele nasilje

Projekat "Uspostavljanje usluga Savetovališta..." realizovan je od 2009. do 2011. godine (kroz dve faze). Omogućio je kontinuirani, stručni, savetodavni rad sa ženama sa iskustvom porodičnog i partnerskog nasilja. Aktivnosti su podržane kroz program *Javni radovi u Republici Srbiji*, a zatim i kroz program BCIF-a "Socijalna tranzicija" koji je finansirala Kooperativa holandskih fondacija. Od 2012. godine usluge podržavaju Opština Kikinda i Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova.

Od 2012. godine u okviru **Savetovališta** deluje **SOS telefon Vojvodina**.

SOS telefon Vojvodina: **0800 10 10 10**

Za sve korisnice u Vojvodini poziv na ovaj broj je besplatan (i iz fiksne i iz mobilne telefonije).

Radno vreme SOS telefona je od 10 do 20 časova (svakog radnog dana).

U Savetovalište žene mogu doći i lično, svakog radnog dana od 10 do 16 časova.

Stručne saradnice (konsultantkinje, pravnice, psihološkinje...) pružaju sledeće usluge:

- Pravnu pomoć

Upoznavanje sa pravima i mogućnostima koje daje naš pravni sistem (Porodični zakon, Krivični zakon, Zakon o radu i sl.).

Pomoć u prikupljanju dokumentacije i dokaza koji olakšavaju pokretanje sudskog postupka (bilo krivičnog, prekršajnog ili parničnog) kao i pisanje tužbe ili podnesaka.

Povezivanje korisnice sa Službom besplatne pravne pomoći u Opštini Kikinda.

- Socijalno savetovanje

Pruža se potpuna informacija o pravima žene u domenu socijalne zaštite i načina na koji se ta prava mogu ostvariti (porodično pravo, pravo na MOP, na jednokratnu pomoć i sl.).

Pruža se informacija i o mogućnostima za smeštaj u sigurnu kuću/sklonište, kada je to potrebno.

Pomaže u prikupljanju dokumentacije za ostvarivanje socijalnih i drugih prava.

- Psihološku podršku

Podrazumeva individualni savetodavni rad i grupne iskustvene treninge asertivnosti. Cilj savetodavnog rada je pružanje emotivne podrške i ohrabrvanje slobodnog izražavanja misli i osećanja radi poboljšanja opšteg psihološkog stanja žene.

- Asertivni trening

Cilj grupnih treninga je sticanje veština za odbranu svojih prava i izražavanje mišljenja, osećanja i uverenja na direktni, iskren i adekvatan način, bez ugrožavanja prava druge osobe. Za razliku od individualnih savetodavnih usluga koje su kontinuirane, grupe za asertivni trening formiraju se (uobičajeno) dva puta godišnje.

IV PUBLIKACIJE, FILMOVI, IZLOŽBE

Izdavaštvo

U partnerstvu sa RPK Kikinda realizovana je edicija „Akademija žen-
skog preduzetništva“ (2006) koja je uključila sledeće publikacije:

1. Zbornik tekstova Žensko preduzetništvo u Srbiji – šanse i per-
spektive
2. Profili uspešnih preduzetnica u Severnobanatskom okrugu –
prezentacija istraživanja
3. Korak po korak do vašeg biznisa – priručnik za preduzetnice

Samostalna izdanja

1. Roman Dublje od noći Gordane Perunović Fijat (2008)
2. Vodič Evropska politika za mlade (2008)
3. Karta i publikacija Kikinda iz ženskog ugla - izdanja na srpskom i engleskom jeziku (2010)
4. Žene u sportu u Vojvodini (2011)
5. Priručnik za rad lokalnih saveta za bezbednost (2011)
6. Priručnik za rad lokalnih saveta za zapošljavanje (2011)
7. Izveštavanje o sportu – uvođenje rodne dimenzije (2013)
8. Za 10 (2013)

RTV produkcija

Producirali smo:

1. Pet kratkih filmova u okviru projekta „Snimi svoj identitet“ (2007)
2. Pet dokumentarnih TV reportaža u okviru projekta „Žene i interkulturalni dijalog u Vojvodini“ (2008)
3. Dokumentarni film „Evropski volonteri - snaga saradnje“ (2010)
4. Radio i TV spotove za kampanju „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“ pod nazivom „Nasilje nisu samo batine“ (2010)

Izložbe

Organizovali smo:

1. Izložbu umetničkog stvaralaštva akademskih umetnica iz Kikinde.
Izložba je bila priređena povodom 8. marta, u prostoru CPŽ-a u Kikindi (2006)

Autorka: Biljana Stepanov

2. Izložbu grafičkih rešenja za programe i projekte CPŽ-a. Izložba je organizovana povodom pet godina CPŽ-a u saradnji sa Galerijom Terra u Kikindi (2009)

Autorka: Miomirka Mila Melank

3. Izložba „Žene u sportu u Vojvodini“ - realizovana u okviru projekta „Položaj žena u sportu u APV“ - prikazana u Kikindi, Novom Sadu, Beogradu, Bačkom Petrovcu i Senti (2012)

Autorka: Marija Gajicki (Vojvođanka - Regionalna inicijativa, Novi Sad)

Naši budžeti 2004–2014.

V CENTAR JE
ZA MENE:

Svetlana Kalačan Aspelund

Centar je za mene...

Centar za podršku ženama je, za mene, bio i ostao prostor dobre energije i potvrda da se stvari u Srbiji mogu i moraju menjati.

Tu sam po prvi put otvorila neka zaključana vrata i suočila se sa ličnim dilemama i mrakovima. Tu sam prestala da se bojim, tu sam donela neke važne životne odluke. U Centru sam razumela da je iskrenost prema samoj sebi nužni preduslov da i drugim ženama pomognem da osvetle svoje mrakove, da prestanu da se boje i počnu da se bore.

Rad sa devojkama i mladićima pokazao mi je da mladi u Srbiji ne razumeju i ne vide gde se krije diskriminacija, jer je ona generacijama bila dobro i sigurno upakovana u tradicionalne konzervativne vrednosti, jedine koje oni poznaju. Učeći ih kako da prepoznaju diskriminaciju, kako da joj se suprotstave, kako da drugima objasne

i uključe ih u promene, i sama sam stekla umeće neodustajanja, prevazilaženja razočarenja i kalila se u istrajnosti. Naučila sam da se radujem i malim uspesima i najmanjem napretku.

Tokom prvih nekoliko godina aktivnog rada u Centru upoznala sam druge snažne žene, neke muškarce koji nas razumeju i podržavaju i armiju divnih mладих ljudi koji sanjaju drugačiju Srbiju i želete za nju da se bore.

Već nekoliko godina živim u zemlji u kojoj su žene i muškarci ravno-pravni. Ne znam kada će Srbija postati takva zemlja. Ali ono što znam, jeste da hoće, sasvim sigurno hoće, ako i dalje bude organizacija kao što je Centar i ljudi koji sanjaju, koji se bore i koji ne odustaju.

Hoću da verujem da će naše unuke i naši unuci živeti u Srbiji u kojoj će postojati jednake šanse za sve. Hoću da verujem da će u njihovim slikovnicama i bukvarima žene biti i astronautkinje i taksistkinje i inženjerke i naučnice, a ne samo majke i učiteljice...

Za Centar i ljudе u njemu, ostaću vezana dok me ima.

Svetlana Kalačan Aspelund, građanska aktivistkinja, jedna od osnivačica CPŽ-a. Ličnost bez čije veštine, upornosti i međunarodnih kontakata Centar ne bi imao "siguran start" i jasan kurs. Prva koordinatorka i direktorka organizacije (od 2004. do 2007). Danas živi i radi u Norveškoj. Preduzetnica je, vlasnica kompanije LANASTA.

Marija Srdić

*Mesto na kome stasavaju
aktivistkinje za novo doba*

Centar za podršku ženama je mesto utemeljenja mog vlastitog Feminizma.

U Centru sam dobila priliku da uspostavim jasnu, do tada nedostajuću vezu, između idealja i praktičnog delovanja u borbi za ženska prava.

Tu sam naučila da se nosim sa demonima strepnje i straha. Tokom godina otkrila sam vlastite granice.

Ispekla sam zanat neodustajanja i večne borbe.

Centar mi je dao priliku da prihvatom ono čega se u Srbiji svi klone – odgovornost!

Odgovornost - da predvodim, organizujem, da motivišem, uključujem, ubedujem i najvažnije, suprotstavljam se.

Doneo mi je prijateljstva sa izuzetnim ženama i muškarcima iz Srbije

i sveta. Zahvaljujući sjaju u njihovim očima znam da sam "baš u redu".

Deset godina posle, znam još nešto – Centar me je lišio sna da će za života ugledati trijumf ravnopravnosti u Srbiji. Da će sklopiti oči znajući da žene koje dolaze mogu da koračaju uspravno i ostvaruju, bez prepreka, svoje potencijale u nauci, umetnosti, politici, biznisu, sportu...u svakoj sferi života.

Zato danas kažem - Centar mora ostati sigurno mesto na kome stasavaju aktivistkinje za novo doba, spremne da preuzmu i visoko dignu zastavu naše borbe.

Marija Srđić, aktivistkinja ženskog pokreta od devedesetih. Jedna od osnivačica CPŽ-a i pokrećica nekoliko važnih programa po kojima je organizacija postala prepoznatljiva. Novinarka. Od 2007. godine direktorka CPŽ-a.

Miomirka Mila Melank

*Ne želim da svi misle kao
ja, nego da razmišljaju na
osnovu činjenica*

Da li bih se sviđala sebi, ako bih se srela? – pitanje je koje sebi postavljam često, a odgovor nije uvijek potvrdan. Jedno mogu reći – pokušavala sam da se mijenjam, iako promjene mogu biti zas trašujuće. Strašnije od mijenjanja je ostati indolantan, glup i neuk. Dio moje buntovničke prirode, doduše pomalo otupljene oštrice tokom godina uzaludnih nastojanja, našao je svoje mjesto za mijenjanje - u aktivizmu i feminizmu, u zastupanju ženskih prava, rodne i LGBTIQ ravnopravnosti - u Centru za podršku ženama.

U Centru sam, još od prvih akcija i programa, dizajnirala publikacije, brošure, letke, logotipe projekata... vizuelni identitet jedne, na početku male, nevladine organizacije. Ipak, strateška vizija i ideološka jasnoća feminističkog stava našle su svoj optimalan, ne samo sadržinski, već i formalni i komunikacijski oblik u doslednoj posve-

ćenosti grafičkom oblikovanju. Možda to na prvi pogled djeluje nevažno, ali govori mnogo o konzistentnosti i ozbiljnosti kojima se u Centru za podršku ženama pristupa poslovima, u čemu im mogu pozavidjeti brojne, bogatije i veće organizacije.

Možda nisam uvijek uspijevala odgovoriti perfektno na svaki novi koncept. Sa ove distance vidim da sam neke stvari mogla uraditi drugačije, zanimljivije i bolje. Kakogod, ta su vizuelna rješenja obilježila i akcije i projekte i Centar u velikoj mjeri.

Druga uloga, koju sam u Centru imala neko vrijeme, bila je uloga predsjednice Upravnog odbora. Na nju sam ponosna, ali istovremeno sam prema njoj kritična, jer sam na toj poziciji mogla uraditi više. Da ne lamentiram sada nad okolnostima, tranzicijom, društvenim previranjima, nezaposlenosti i množini kikindskih (ne)prilika i drugih prepreka koje smo morale preskakati da bismo preživeli sve ove godine...

Na kraju ovog „esejčića“, slobodno mogu reći da jedna od djelatnosti koju sam preduzimala tokom života, za koju bih uvijek imala pozitivan odgovor na pitanje s početka teksta, jeste moja aktivnost i pripadnost Centru za podršku ženama.

Miomirka Mila Melank, građanska aktivistkinja i jedna od osnivačica CPŽ-a. Grafička dizajnerka. Verna saradnica organizacije, predsednica Upravnog odbora od 2007. do 2011. godine. Danas živi i stvara u Sarajevu. Dizajnirala je i publikaciju „Za 10“.

Biljana Stepanov

Otvorena vrata

Kažu da, kada se jedna vrata zatvore, život nekako otvorí neka druga.

Tako se i desilo.

Moje dotadašnje radno angažovanje i planiranje nije uključivalo ništa što je imalo naznake menjanja fokusa ličnog interesovanja. Ali, kako to već biva, nečiji sitni interesi nam otvore oči i preko noći donete odluke nam postaju životne odluke.

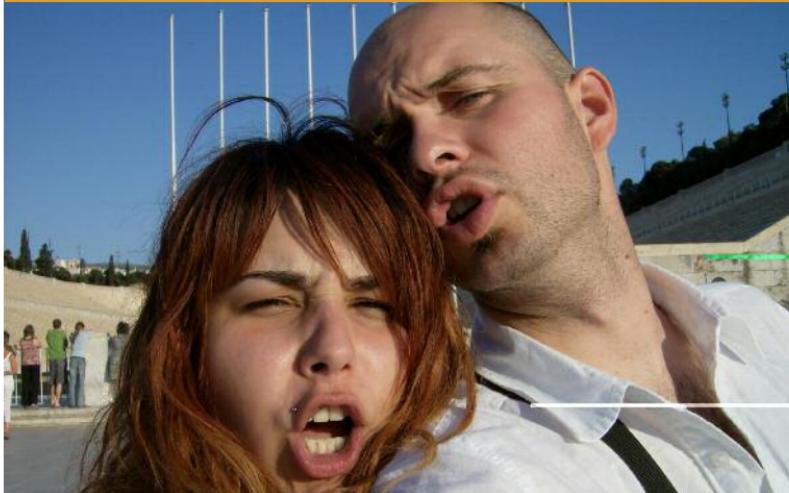
Bila je 2005. godina, pa su mi valjda sve te društvene promene pomogle da shvatim da postoji stvarnost izvan stvarnosti koja je tada za mene postojala. Dolazak u Centar za podršku ženama mi je otvorio čitav niz mogućnosti koje su do tada za mene bile nepoznate, otvorio teme o kojima sam do tada samo slušala, pružio šansu za učenje i upoznavanje sa drugim ljudima.

Naravno da nije bilo lako. U zemlji koja ne pruža obilje mogućnosti, u društvu koje ne ceni ono što je drugačije od uobičajenog, među ljudima koji ne razumeju tuđe potrebe samo zato što nisu iste kao njihove, teško je ne podleći pritiscima, biti i ostati ono što želiš, a istovremeno i menjati se u skladu sa vremenom i društvenim potrebama.

Svih ovih godina Centar je za mene bio mesto na kojem se osećam sigurno, mesto za razmenu ideja, sukobe mišljenja, mesto za čutanja i mesto za okupljanja. Centar je prostor u kojem sam mogla ostati svoja, ma kakve bure oko nas duvale.

Biljana Stepanov, istoričarka umetnosti i slikarka. Aktivna u organizaciji od 2005. godine. Od 2007. koordinira Program za mlade, a od pre dve godine i rad Savetovališta za pravnu i psihosocijalnu pomoć ženama koje su pretrpele nasilje.

Daniel Mezei

Centar je za mene...

Znate li šta su stereotipi?

To je, recimo, kada vas zbog aktivnog učešća u radu neke NVO doživljavaju ili nazivaju "domaćim izdajnikom" i "stranim plaćenikom". Ili, recimo, kada zbog zalaganja za poštovanje prava žena u vašem okruženju počne ozbiljno da se "sumnja" u vašu (hetero)seksualnu orientaciju.

Tako su izgledali široko rasprostranjeni stavovi u Srbiji u vremenu koje se podudara sa mojim aktivizmom i najintenzivnjom vezanošću za CPŽ.

Verujem da i danas postoje mnogi kojima rad u nevladinom sektoru ne izgleda kao najatraktivnija sredina u kojoj bi mogli da se razvijaju - i profesionalno i na ličnom planu. No, ono što sam ja doživeo u CPŽ-u je suprotno takvom uverenju. Našao sam se u sredini u kojoj je dinamika međusobnih odnosa proizilazila iz ideje da svako ima

pravo na drugačije mišljenje, na drugačije razumevanje onoga što nas svakodnevno okružuje. Ista dinamika je tražila od svih nas u Centru da se konflikti prevazilaze kroz dijalog, prepoznavanje, razumevanje i prihvatanje.

No, ono što je veće od svega, podrška nama mladim aktivistima i aktivistkinjama, išla je u svim pravcima, sa sveštu da mi živimo proces intenzivnih promena.

Moja interesovanja iz tog perioda odvela su me u proučavanje odnosa ljudskih prava i ratnih zločina. Bivao sam sve više svestan koliko se, kao post-konfliktno društvo, retko, lenjo, gotovo kukavički i bezvoljno suočavamo sa (zlo)delima naše nedavne prošlosti, zločinima teško pojmljivim civilizovanom svetu 21. veka. Moje prijateljice u CPŽ-a su uvek i sa velikim razumevanjem gledale na potrebu da učestvujem na konferencijama, seminarima i drugim okupljanjima koji su za temu imali ratne zločine, njihove posledice i preispitivanje načina na koje bismo mogli (i morali) da se suočimo i nosimo sa njima.

Ono što sam našao i još uvek nalazim u Centru jeste podsticaj da se svakodnevno suočavam sa sobom, da sa radošću prihvatom ljude – i muškarce i žene u svoj njihovoj različitosti, a istovremeno i najtopljiha podrška da nastavim da pratim svoja interesovanja i izbegnem svaku mogućnost nepodnošljivo lakog etiketiranja drugih.

Danijel Mezei, saradnik CPŽ-a od 2008. godine. EVS volonter u partnerskoj organizaciji Terra Neon (Larisa, Grčka, 2008/2009). Kao pravnik i master demokratije i ljudskih prava, od 2011. godine je stažista, kasnije i stručni saradnik u Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju, a danas u Međunarodnom krivičnom sudu (Hag).

Dragana Dukić

Stepenicama do Severnog pola

Stepenice. Žurba. Projekti. Projekti. Projekti. Deadline! Bibine kućice. Markeri. Datumi. Marijina ešarpa. Ljudi. Lica. Emocije. Ideje. Strah. Novo? Slušanje. Preplitanje prstiju. Centar.

Rrrrrrrrrrrrrrrrrrrr. Ccccccc. Ššššššš. Vežite pojaseve. Let avionom. Prvi!!! Mila Mila. Poljski manastir. Andeo suvenir. Sada u spavaćoj. Milan. Vlada. Jovan. Milica. Nina. Vukašin. Bilja. Željko. Nada. Ne samo osoba. Krakov noću. Krakov danju. Krakov u vozu. Izgubljene naočare. U Krakovu. Aktivizam.

Svetlana sa biserima. Utisak. Narukvica. Sat. Šampanjac. Jagode. Izložba. Očni praznik. Crvene baletanke. Crne uveče. Tik, tak. Tik, tak. Tik, tak. Deadline! Donatori. Fondacije. Ambasadori. Bez predrasuda. Jutro posle. Kafa. Burek sa mesom. Kafa. Smeh. Pripadanje.

Razumevanje. Spajanje. Ruke. Oči. Jezik. Zagrljaj.
Narvik. Planina. God kveld. Sneg. Fjord. Svein Tore. Pristanište. Brod.
Galeb. Kapetan. Opet fjord. Mačka Ferdinand. Brooooooooooooo
oooooooooooooooooooo. Severni pol. Dan. Dan. Ceo dan.... dan. Roletne.
Insomnija. Kreativnost. Priče. Konkurs. Pobeda! Da! Sa vrha. Narvik.
Karaoke. Planinarenje. Kajak. Vazduh. Simpatija. Ipak ne. Grkinje.
Turn on. Mejlovi. Skajp. Skajp. Skajp. Fejs. Turn off. Kamp mladih.
Avgust. Lepota. Život. Najbolja lazanja. Ikada. Noć. Noć. Cele noći...
noć. Polarna svetla. Nebo. Insomnija. Sveće. Povratak.
Tik. Iskustvo. Tak. Mudrost. Tik. Vreme. Tak.
Pripadnost. Žene. Sad! Ovde! Možemo! Znamo! Verujemo!
Umemos! Postojimo!
Bivam. Razumem. Stavobraniteljka. Postajem. Postajemo. Centar i
ja.

Dragana Maca Dukić, od 2007. do danas volonterka, saradnica i pripravnica u CPŽ. EVS volonterka u partnerskoj organizaciji Centar za mir (Narvik, Norveška, 2008). Spisateljica. Tokom volonterskog staža u Norveškoj napisala knjigu priča za koju je 2009. godine dobila književnu nagradu „Đura Đukanov“. Poslednjih godina aktivna i u političkom životu.

VI NAŠE TEME

*Autorke i autori tekstova su dugogodišnje/nji saradnice/ci
Centra za podršku ženama*

Gordana Stojaković

Ideja, otpor, revolucija, kao deo zaboravljenog iskustva

Da li znamo ko smo mi, feministkinje i šta nam je činiti? Ali prvo da odredimo ko smo mi. Mi smo one koje pretenduju da budu naslednice jedne ideje, zatim otpora i revolucije koja je preobrazila životе žena i muškaraca u periodu dužem od dva veka, ovde u Vojvodini. Ideja, zatim otpor i revolucija različito su imenovani, uvek su značili oslobođenje žena ali i muškaraca, a danas ih poznajemo kao feministizam i socijalizam. Koliko nas je? Nestajemo u moru žena i muškaraca, onih koji feministizam i socijalizam doživljavaju i razumeju kao nešto opasno i loše, prevaziđeno tkivo zaboravljene istorije koje još uvek ugrožava tradiciju, nadasve porodične vrednosti koje kroje heteroseksualni muškarci. Istina, o ovome mnogi baš mnogo ne znaju, ali će većina naših savremenica zdrušno povikati kako nisu feministkinje i da su profesionalni uspeh same izborile stojeći pri tom, sa vodom do brade, na ledima generacija naših pretkinja koje su teško izborile prava koja mi danas gubimo.

A samo pre nešto više od dva veka žene su ovde u Vojvodini pokrenule borbu za pravo na javno delovanje, udruživanje u posebne ženske organizacije, pravo na školovanje ženske dece na višim školama i fakultetima. Zatim su stojeći čvrsto unutar mnogo-

brojnih, masovnih, često novcem i dobrima bogatih ženskih organizacija, osnivale fondove za školovanje žena, listove namenjene ženama, da bi na kraju iznadrile građanske ženske organizacije koje su pokrenule borbu za lična, porodična i politička prava žena.

Naše pretkinje su mudro i temeljno opstajale delujući preko različitih nivoa uključenosti žena u lično i političko kroz nekoliko se-tova zahteva uvek računajući na protiv udare patrijarhata. Najveći broj žena je tokom istorije delovao unutar humanitarnih i prosvetnih ženskih organizacija jer je to za patrijarhat bila najprihvatljivija forma ženskog javnog delovanja. Ali na temeljima širokog humanitarno prosvetnog rada opstajale su i druge ženske aktivističke forme među kojima su značajno mesto zauzimali listovi namenjeni ženama, sasvim u skladu sa aktivističkim planovima koji su uključivali i politička prava za žene. Dokaz za to je mesečnik „Žena“ Milice Tomić čiju smo stogodišnjicu proslavile prošle godine. Uz to, naše pretkinje nisu bile periferni deo međunarodnih feminističkih tokova, već vrlo važan i vidljiv deo. Milica Tomić, Savka Subotić i Novosađanka na radu u Beogradu, Katarina Milovuk, imale su značajne uloge u evropskom feminističkom svetu početkom 20. veka, a Savka Subotić, pored počasnog članstva u nekoliko feminističkih evropskih udruženja, bila je vrlo popularna i u USA. Dokaz za to su i odjeci Međunarodne konferencije za žensko pravo glasa (Budimpešta, 1913) gde je Savka Subotić doživela ovacije, a Katarina Milovuk uz jednu rusku feministkinju bila jedna od dve žene slovenskog porekla čija slika je bila deo evropskog, aktivističkog „ženskog Panteona“.

I evo još jedne stogodišnjice u vezi sa javnim obznanjivanjem feminističkog uverenja i imena u srpskom društvu. Godine 1913. u listu „Srpstvo“ Novosađanka, dr Vladislava Beba Polit, žena isped čijeg imena je stalo – feministkinja u članku „O feminizmu“, zapitala je srpsku javnost zašto je položaj žena kod Slovena „postidan“ i lošiji nego kod drugih evropskih naroda. Ona je pri tom pozvala žene u „bojne redove“ u borbi za sopstvena prava. Odjeci tog poziva skon-

centrisaće Ženska stranka (Beograd, Novi Sad, 1927/28) čiji ciljevi će pored ličnih, porodičnih i političkih prava obuhvatiti teme kao što su: borba protiv seksualnog iznemiravanja na radnom mestu (da se to zvalo napadaj na žensku čast), borba protiv dvojnog morala (pitanje prostitucije), plaćanje neplaćenog ženskog rada u kući. Uz to treba pomenuti masovni antiratni pokret žena čiju istoriju tek treba napisati i zbog činjenica koje je dala Paulina Albala, da su naše prethodnice tačno znale šta znači dolazak fašizma i koje posledice će izazvati. Feminizam i feministička ili ženska tradicija u istorijskom smislu nisu jedna neprekinuta, svetla tradicija koja kao monumentalno ogledalo čeka u zapećku istorije. Bilo je tu neuspeha, stranputica i patrijarhata moćno ukotvljenog u ženskim glavama.

Dolazak i borba antifašistkinja i komunistkinja i pobeda narodne revolucije značila je novi iskorak za žene potvrđen i Ustavom FNRJ 1946: potpuno izjednačavanje u pravima i dužnostima sa muškarcima, ali i posebna zaštita majke i deteta. O ženskim pravima u socijalističkoj Jugoslaviji ne možemo govoriti bez pominjanja Antifašističkog fronta žena, organizacije koja je bila najmasovniji projekat žena okupljenih radi obnove, izgradnje socijalističke Jugoslavije, ali i edukacije žena za ulazak u sve oblasti života i rada. Proces emancipacije bar u Vojvodini je imao značajne posledice među kojima su masovni ulazak žena u privredni život zemlje, osvajanje novih profesija, ekonomska samostalnost žena, ali i problem dvostrukе opterećenosti. Antifašistički front žena, delo naših majki i baka, nije u kontinuitetu pratio uspehe i probleme ženskog oslobođanja jer je ukinut 1953. Neda Božinović, svedokinja stvaranja i gašenja organizacije, smatrala je da je to bio patrijarhat na delu, ili kako je rekla, bilo je teško prihvatići ženu kao ravнопravnog čoveka.

Nazad u kuće je sa ženama krenula i istorija žena, od tada čuvana u fragmentima, osim one koja je bila vezana za žene u Narodnooslobodilačkoj borbi. Još neko vreme. Tek je novi pokret

JAVNI POZIV

Centar za podršku ženama poziva vas da pohadate kurs

ISTORIJA ŽENSKOG POKRETA

U okviru kursa biće obradene sledeće teme:

- * Lično je političko
- * Ko su naše prethodnice?
- * AFŽ - iskustva ženskog organizovanja u socijalizmu
- * Štampa namenjena ženama u Vojvodini

Kurs uključuje predavanja/radionice i pisanje završnog rada.

Program kreira i realizuje Gordana Stojaković, eksperkinja u oblasti rodnih studija.

Kurs je prvenstveno namenjen aktivistkinjama i aktivistima NVO, novinarkama i novinarima, javnim i kulturnim radnicima, ali i drugim zainteresovanim građanima i građanima Kikinde.

Za učešće na kursu možete se prijaviti do 15. marta 2009.

Obrazac za prijavu možete pronaći na www.podrska.org.yu, a dodatne informacije možete dobiti putem telefona 32 343 ili putem e-maila: centerzpz@businter.net.

feministkinja, koji je u tužnom i krnjem obimu stigao i do današnjih dana, iznedrio nešto od tih znanja i sećanja. Ovde u Vojvodini to je zasluga teorijskog i aktivističkog rada prof. dr Svenke Savić i Ženskih studija i istraživanja u Novom Sadu. Longitudinalni projekat Znamenite žene Novog Sada započet 1999. u okrilju Ženskih studija i istraživanja u Novom Sadu dokumentovao je jednu novu, nepoznatu spoznaju istorije žena, istorije ženskog pokreta na tlu Vojvo-

dine kao vrlo vidljivog dela evropske istorije borbe za ženska prava. Spoznaja da su naše prethodnice često bile u prvim redovima evropske feminističke priče i danas izaziva podozrenje (i nepoverenje) onog dela feminističko teoretičarskog bloka, uvek i iznova okrenutog iskustvima, citatima, istoriji anglosaksonskog feminističkog korupsa. Godinama smo sa ponovo otkrivenim domaćim feminističkim iskustvom bile suviše usamljene i zatvorene u okvire prostora pretežno vojvođanskih ženskih organizacija.

Izložba Dva veka ženskog pokreta u Vojvodini održana 2007. u Muzeju Vojvodine sasvim je razgolila tu usamljenost i poziciju Novog Sada i Vojvodine kao periferije, provincije... Osim Slavice Stojanović, Sonje Drljević i dve koleginice iz Žena u crnom, koje su došle po instalaciju koja im je namenjena, feministkinje iz centra moćno ukotvljene u sigurnost akademskih i fondovskih napajanja nisu stigle da nas podrže.

- Ti se Gordana previše družiš sa mrtvim ženama, rekla mi je Marta Buterer-Kiš, koja je na osnovu mojih priča, fotografija, arhivske i novinske građe gradila instalacije za izložbu.

- One su inspirativno društvo, a i žene sa ovog tla, ko će njih saslušati ako ne mi, ovdašnje? I da znaš gotovo sve instalacije sa izložbe su u mom stanu, na zidovima soba.

Kretale smo se zatim koridorima koji su bili omeđeni spremnošću ženskih grupa da saslušaju iskustva koja su nam prethodila: Subotica, Zrenjanin, Kikinda, Niš, Užice, Beograd i mreža Žena u crnom: Leskovac, Kruševac, Dimitrovgrad.

Posle gašenja Ženskih studija i istraživanja, počinje novi period koji obeležava osnivanje Centra za rodne studije u okviru Asocijacije centara za multidisciplinarne i interdisciplinarne studije Univerziteta u Novom Sadu. Kao centar neformalnih feminističkih studija sve više se profilisao Centar za podršku ženama iz Kikinde na čijem čelu je bila, a i sada je, Marija Srdić. Početkom 2009. Centar za podršku ženama je organizovao kurs Istorija ženskog pokreta namenjen svim zainteresovanim aktivistkinjama i aktivistima NVO,

javnim i kulturnim radnicama/ima ali i svim drugim građankama i građanima Kikinde. Teme koje su obrađivane: istorija ženskog pokreta, znamenite Vojvođanke, AFŽ Vojvodine, štampa namenjena ženama u Vojvodini, okupile su grupu žena i muškaraca koja je na kraju kursa odlučila da preduzme istraživanje o istoriji ženskog pokreta u Kikindi.

- Hoću gotov proizvod, rekla je Marija Srdić.

Predložila sam da to bude mapa iz ženskog ugla, ali različita od one kakvu je već imao Novi Sad. Na kurs i zbog istraživanja u Istorijском arhivu Kikinde i Narodnom muzeju Kikinde putovala sam jednom nedeljno i češće, ranim popodnevnim autobusom za Kikindu, a vraćala sam se poslednjim autobusom koji je za Bosansku Krajinu kretao oko devet uveče. Bilo je simbolike u tome. Istraživanje u Kikindi iznadrilo je, pored doprinosa Srpskinja i baštinu koju su stvarale ženske organizacije i pojedinke nemačke, jevrejske i mađarske zajednice tokom druge polovine 19. i početkom 20. veka. O tome se nije mnogo, ili čak uopšte nije znalo. Činilo se da otkrivamo jedan svet koji je netragom nestao u istorijskim nemirima tokom dva veka. Stvaranje zaborava ili nestajanje jedne zajednice mogla sam delom zapisati u tom autobusu koji je kao poslednji prevoz napuštao Kikindu u neka meni nepoznata mesta zapadno od Banja Luke. Putnici, trajno izmešteni iz svojih kuća, polja, njiva, škola nosili su neka druga sećanja i sled ratnih događanja koja možda nikad neće biti zapisana u udžbenicima istorije, dok će njihova lična iskustva živeti u porodičnim sećanjima. Biće to paralelne priče koje, kao i ženska istorija, neće biti deo dominantnog istorijskog diskursa.

Ima simbolike i u tome što je kikindska ženska organizacija preuzeila brigu o čuvanju i širenju informacija o istoriji žena i ženskoj istoriji u Vojvodini. U Velikoj Kikindi je osnovana Velkokikindska dobrotvorna zadruga srpskinja (1873), kao prvo žensko udruženje među Srpskinjama. U gradu su paralelno radila i ženska udruženja čije su članice bile Mađarice, Nemice i Jevrejke: Nagy-Kikindaer Frauenwohlthätigkeitsverein Humanitas, Velkokikindsko izraelitsko

žensko društvo i Katoličko dobrotvorno žensko društvo. Između dva svetska rata bilo je aktivno Društvo za prosvećivanje žena i zaštitu njenih prava, a osećao se uticaj komunistkinja okupljenih u Omladinskoj sekciji Ženskog pokreta i Omladinskom kulturno-privrednom pokretu OMPOK-u. Posle oslobođenja, Antifašistički front žena u Kikindi okupljao je veliki broj žena na projektu obnove i izgradnje socijalističke Jugoslavije i emancipacije žena. Istraživački rad je povezao sve ove vence koji su stvarali snažan snop ženskog aktivističkog iskustva visokih dometa na planu ženskog oslobađanja, naročito u periodu AFŽ-a.

Gotov proizvod je bila mapa grada „Kikinda iz ženskog ugla“ gde je istorija ispričana kroz priču o znamenitim ženama i ženskim organizacijama. Bilo je jasno da ćemo i prostorno odrediti koordinate ženskog aktivističkog prostora. Tako smo u svakodnevni život Kikinde kroz žensku mapu koja ima i turističku funkciju, upisale kuće koje su nekada bile vlasništvo Velikokikindske dobrotvorne zadruge srpskinja, podsetili na mesto gde je nekada bila kikindska Sinagoga, a ReformatSKU crkvu i školu povezali sa pričom o Jeszenszkyné T. Irén (Ireni T. Jesenski), suprugom reformatskog sveštenika koja je 1898, u Velikoj Kikidi, osnovala tkačku radionicu kao manufakturu koja je zapošljavala desetak žena. Proizvodi ove privatne manufakture: „noćni ogrtači od srpskog platna...bogato ukrašeni zlatom i srebrovezom, ženske i muške košulje od srpskog platna, batist takođe izvezen...“ našli su se i na Svetskoj izložbi u Parizu 1900. Nekadašnju bolnicu smo povezale sa pričom o dve lekarke o kojima se malo zna, Bojanom Stefanović (Čanadi, 1881-V. Kikinda, 1908) i Idom Sendef (Ida Szendef, Velika Kikinda 1896-1940)

Istražujući živote Kikinđanki iz nekih prošlih vremena saznaла sam važne stvari o Kikindankama, savremenicama. Knjige Gordane Perunović Fijat i Dragane Dukić izdate zaslugom Centra za podršku ženama pokazale su da Kikinda ima jedan važan kulturni kontinuitet makar on bio nepoznat široj javnosti. U istraživanju, odabiru biografija, prevodu, dizajnu „Kikinde iz ženskog ugla“ učestvovale su

i Vesna Kralj Damjanov, Biljana Stepanov, Mila Melank i Nada Jolić. Na kraju Marija Srdić je organizovala prezentaciju mape i istraživanja u Zrenjaninu, Pančevu, Subotici, sa namerom da se projekat prenese i u druge vojvođanske gradove. Ispostavilo se da je za to potrebno mnogo više od dobre volje i početnog oduševljenja. Novosadska promocija mape je bila nešto drugačija. Održana je u Jevrejskoj opštini u Novom Sadu i tom prilikom je predata nevelika, a ipak važna, građa o Velikoikindskom izraelitskom ženskom društvu i njegovim osnivačicama. Na kraju godine mapa „Kikinda iz ženskog ugla“ proglašena je za jedan od pet najboljih projekata u Kikindi.

Saradnja sa Centrom za podršku ženama za mene je uvek bila izuzetna i značajna, a zahvaljujući široko postavljenim ciljevima i projektima organizacije imala sam prilike da o istoriji žena i ženskog pokreta govorim na javnim tribinama i edukativnim radionicama namenjenim građanstvu, mladim novinarima/novinarkama, članicama ženske političke mreže, zaposlenima u sistemu mehanizama za rodnu ravnopravnost, zatim povodom 8. marta i mnogim drugim prilikama širom Vojvodine i Srbije. Jedna od mnogih prilika da se kaže nešto o istoriji žena je bilo i kazivanje dramskog teksta „Naša savremenica Savka Subotić“ u Narodnoj biblioteci „Jovan Popović“ u Kikindi, a govorile smo glumica Milena Šijački Bulatović i ja. Aktivistički i privatni izbori Savke Subotić bili su inspiracija da, koristeći njene rukopise i privatnu prepisku, napišem tekst, sa Milenom Šijački Bulatović osnujem neformalno pozorište, da bi prema životnom kredlu Savke Subotić među žene išle rečju, a ne knjigom. Verujem da je izvedba ovog dramskog teksta doprinela da se istorija žena i ženskog pokreta u Vojvodini sagleda iz mnogih uglova. Tako je posle istraživanja o Antifašističkom frontu žena Vojvodine, a na osnovu autentičnih iskaza članica AFŽ-a, u Kikindi sazrela ideja da se napravi predstava. Ideja je podrazumevala i angažovanje Bojane Lazić, mlade rediteljke tada na privremenom radu u Kikindi, ali nažalost nije podrazumevala solidan novčani fond, koji je za projekte istorije žena teško ostvariti.

Za mene je povezanost sa članicama Centra za podršku ženama uvek bila feministička priča duboko skopčana sa pitanjem opstanka, preživljavanja, ali iskustvima uzleta, lepote otkrivanja, stvaranja, utemeljenja i trajanja. Ako kažem da, osim na svoje drugarice i prijateljice, ne postoji niko na koga bih mogla da se oslonim onda ne iznenađuje da su one u teškim trenucima kakvi su bili štrajk, nesigurni prihodi, uvek nesigurne a ponekad i dramatične situacije koje sam kao roditeljka morala da prevaziđem, bile uz mene kao velika i moćna porodica. Moje feminističke drugarice su zaslužne što sam bila u prilici da završim specijalističke, a zatim i doktorske rodne studije u okviru Asocijacije centara za multidisciplinarne i interdisciplinarne studije Univerziteta u Novom Sadu. I to je sasvim feministička priča. Postdiplomske studije sam započela kao četrdesetsmogodišnjakinja, posle mnogih životnih iskušenja. Tada je došao red i na mene – da pokušam da sledim sopstveni put. Rekonstrukcija ženski fond je uz Centar za podršku ženama finansijski podržao moj postdiplomski život. Cenim da je to značajno za sve žene koje nisu mogle da isti izbor načine do tridesete kada su im bili otvoreni i drugi fondovi i kada akademska zajednica ima pozitivan stav o školovanju (mladih) ljudi. Istorija nam govori da životi žena ovde nisu nikad pravolinjske priče, pre se radi o usponima, padovima sa многим digresijama izazvanim nagomilanim naslagama tradicije koje nije lako prevazići. Moj život je odraz sličnih iskustava junakinja čije živote istražujem: jedna grupa žena osniva fondove za školovanje druge grupe žena; druga grupa žena osniva institucije za edukaciju žena za nova zanimanja, treće grupa žena osniva institucije i centre za ekonomsko osnaživanje žena, uključivanje žena u javni i politički život, za ženska prava...

Feminizam ne može biti samo reč, niti biznis, titula ili profesija, niti može biti sasvim izvan potreba žena u svakodnevnom životu. Ako to jeste, onda se ne obraćamo ženama sa kojima radimo, učimo, srećemo se kod lekara, u obdaništu, školi, na klupi u parku, u porodilištu, u prostituciji, u štrajku, u potrazi za poslom. Ako se

pozovem na istoriju žena najteže je bilo rekonstruisati aktivističke priče žena koje su feminizam svedočile sopstvenim životom, a najlakše - kada su pisale. Sve to je uvek bilo uronjeno u modele poželjne emancipacije konstruisane u odnosu na važeći model kapitalizma (u jednom periodu istorije i socijalizma) i odgovarajući oblik patrijarhata, sa ciljem da efikasno krši, ublažava, guši, gasi, transformiše aktivističke i teorijske napore žena u borbi za ženska prava. Za mene je to najvažnija pouka istorije borbe žena za sopstvena prava – večita dilema između reformskog i revolucionarnog i ona ista pitanja i odgovori koje su živele i o kojima su pisale Aleksandra Kolontaj i Ema Goldman. Važno je podsetiti da je u prvim godinama boljševičke Rusije abortus bio legalan, ukinuti su zakoni protiv osoba drugačijeg seksualnog opredeljenja od heteroseksualnog, raspravljalo se o konceptu slobodne ljubavi, transformacije porodice... Dakle, da li je uopšte moguće zakonima i merama pozitivne diskriminacije reformisati društveno-politički sistem toliko korumpiran ili kako Ema Goldman kaže, u kome su „svi sistemi političke moći absurdni i sasvim nepodesni da reše goruće životne probleme“ muškaraca i žena i koji su odgovori feminizama na stare-nove dileme?

Prof. dr Marijana Pajvančić

POGLED UNAZAD – OD KAMPAÑE ZA IZLAZAK NA IZBORE DO ŽENSKE PARLAMENTARNE GRUPE

Osvrt na proteklu deceniju kontinuiranog aktivizma na izgradnji pretpostavki za ravnopravnost polova u javnoj vlasti, prilika je da se sažeto ukaže na ono što je učinjeno da bi se osvojio prostor u sferi koja se teško osvaja, jer je u pitanju vlast i politička moć, a vlast i politička moć se lako ne predaju u druge ruke. Vlast i moć se ne dobijaju već se osvajaju.

Izdvojimo neke korake na ovom putu koji su obeležili proteklu deceniju. Treba se podsetiti od čega se pošlo i dokle se stiglo na tom, ne uvek jednostavnom i lakom putu.

Započeto je aktivnostima čiji je cilj bio veći izlazak žena na izbore.¹ Stiglo se danas do formiranja grupe parlamentarki koja okuplja žene iz svih političkih stranaka koje imaju poslanike u Narodnoj skupštini i deluje na pitanjima značajnim za ravnopravnost žena i muškaraca.

---

¹ Konferencija Ženska politička perspektiva Palić I 2000. Izrazito povećanje izlaznosti na izbore (74%) bilo je i rezultat kampanje za izlazak žena na izbore.

Nakon izrazitog pada zastupljenosti žena u neposredno biranim predstavničkim telima² i znatnijeg povećanja njihove zastupljenost u sazivu 2000. godine³, koja je bila rezultat aktivnosti žena u političkim strankama kao i civilnog sektora, u aktuelnom sazivu Narodne skupštine, trećinu sastava čine poslanice.

Osim načelne zabrane diskriminacije po osnovu pola, Ustav Republike Srbije iz 1990. godine nije regulisao mogućnost preduzimanja posebnih mera u cilju otklanja neravnopravnosti po osnovu pola, dok Ustav iz 2006. godine u svojim osnovnim odredbama eksplicitno garantuje ravnopravnost žena i muškaraca, obavezuje državu da vodi politiku jednakih mogućnosti i da preduzima posebne mere kako bi se dostigla ravnopravnost žena i muškaraca u svakodnevnom životu.

Pre deset godina izborni zakonodavstvo nije poznavalo posebne mere (kvote na listama) za povećanje zastupljenosti žena u neposredno biranim predstavničkim telima. Nakon brojnih aktivnosti, postepeno i uz zakonska rešenja koja su dopuštala mogućnost da normativno nepotpuno regulisane kvote u praksi ne daju očekivane efekte⁴, kvote kao posebne mere za povećanje zastupljenosti žena u Narodnoj skupštini i skupštinama lokalnih zajednica formulisane su u izbornom zakonodavstvu na način koji ne ostavlja mogućnost odstupanja u praksi. Magičnih 30 odsto je dostignuto.

Premeštanje težišta aktivnosti u institucije nakon 2000. godine zahtevalo je da se u okviru institucionalnih aranžmana u organizaciji

---

2 U sazivu Narodne skupštine iz 1990. godine zastupljenost žena bila je 1,6%.

3 U sazivu Narodne skupštine iz 2000. godine zastupljenost žena porasla je na 10,8%.

4 Nakon kontinuiranih aktivnosti, posebno organizacija civilnog društva i žena u političkim strankama, prve nepotpuno regulisane kvote unete su u Zakon o izboru odbornika (2002), a potom i u Zakon o izboru narodnih poslanika (2004) i Odluku o izboru poslanika u Skupštinu AP Vojvodine (2004). Uprkos nepotpunim zakonskim rešenjima zastupljenost žena u skupštinama opština porasla je sa 7,7% na 23,29%, a u Skupštini AP Vojvodine porasla je sa 6,67% na 19,17%.

vlasti obezbede mogućnosti i institucionalne prepostavke organizovanog delovanja na pitanjima važnim za postizanje ravnopravnosti žena i muškaraca. Problem je bio što tada ni jedna institucija u strukturi vlasti nije posebno delovala na pitanjima značajnim za ostvarivanje rodne ravnopravnosti. Takvih institucija nije bilo, a normativni okvir nije pružao garancije za ostvarivanje prava na ravnopravno učešće žena i muškaraca u vršenju javnih poslova. Aktivnosti na ovom planu započele su 2001. godine.⁵

Primarna aktivnost je bila usmerena na oblike institucionalnog delovanja u skupštinama, jer su skupštine centralno mesto gde se donose najznačajnije odluke. Tokom 2002. i 2003. formirana su stalna radna tela za ravnopravnost polova u Narodnoj skupštini⁶, Skupštini AP Vojvodine⁷ i skupštinama lokalnih zajednica.⁸ U Vojvodini je obrazovan i Zavod za ravnopravnost polova⁹ kao stručno telo Skupštine.

Paralelno sa formiranjem radnih tela u skupštinama teklo je i formiranje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova u organima izvršne vlasti. To je važan segment delovanja, jer se u organima izvršne vlasti pripremaju odluke. Odlukom Vlade Srbije formiran je Savet za ravnopravnost polova kao radno telo Vlade,¹⁰a

---

5 Inicijalni predlozi izneti su na Konferenciji Perspektive žena u novom političkom kontekstu.

6 Odbor je formiran 2003. godine. Član 68 G Poslovnika Narodne skupštine Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije br. 57/2003.

7 Odbor je formiran 2002. godine. Članovi 20 i 69 Poslovnika Skupštine AP Vojvodine, Službeni list AP Vojvodine br. 23/2002.

8 Program formiranja lokalnih mehanizama za ravnopravnost polova iniciran i podržan od Misije OEBS-a za SCG obuhvatio je 30 opština u Srbiji (Kruševac, Niš okrug, Prokuplje, Kikinda, Velika Plana, Zrenjanin okrug, Požarevac, Zaječar, Valjevo, Užice, Knjaževac, Bor, Kragujevac, Sremska Mitrovica, Novi Sad, Zrenjanin grad, Beograd, Topola, Aranđelovac, Čačak, Sombor, Subotica, Niš grad, Kučevo, Novi Bečeј, Aleksinac, Pirot, Jagodina, Loznica). Izvor: Rodna ravnopravnost, OSCE, Beograd, 2005. str. 22.

9 Zavod je formiran 2004. godine. Službeni list AP Vojvodine br. 14/2004.

10 Odluka je doneta je februara 2003. godine. Izvor: Rodna ravnopravnost, Beograd, OEBS, 2005. godine str. 19.

od 2008. godine u okviru Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne zaštite formirana je i Uprava za rodnu ravnopravnost kao unutrašnja organizaciona jedinica u okviru ovog ministarstva. U Vojvodini je obrazovan Sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova kao organ uprave,¹¹ u okviru koga deluje i Savet za ravnopravnost polova kao savetodavno telo.¹²

Institucionalne oblike delovanja postepeno upotpunjaju i oblici delovanja u institucijama koje rade na zaštiti ljudskih prava. Prva takva institucija ustanovljena je Odlukom o pokrajinskom ombudsmanu,¹³ u okviru koga je jedan zamenik ombudsmana zadužen za ravnopravnost polova. U okviru institucije Zaštitnika građana¹⁴ jedan od zamenika zaštitnika pokriva i oblast ravnopravnosti polova, a od 2012. godine i Savet za ravnopravnost polova kao stručno i savetodavno telo. Od 2009. zaštitnim mehanizmima priključuje se i Poverenik za ravnopravnost ustanovljen Zakonom o zabrani diskriminacije.¹⁵

Iako nije tekao pravolinijski i bez zastoja, proces oblikovanja institucionalnih oblika delovanja u strukturi organizacije vlasti danas je, moglo bi se reći, dovršen, barem kada se radi o formiranju institucija.

Pre deset godina u pravnom sistemu Srbije nije postojao ni jedan zakon koji bi regulisao oblast rodne ravnopravnosti. Stoga je bilo nužno usmeriti aktivnost ne samo na stvaranje institucionalnih pretpostavki za delovanje u okviru sistema vlasti, već i na uspostavljanje normativnog okvira koji će regulisati oblast rodne ravnopravnosti. Paralelno sa izgrađivanjem institucija tekao je rad na pripremi zakonskih regulativa, strategija i politika. Aktivnost se odvijala u okviru

---

11 Odluka o pokrajinskoj upravi, Službeni list AP Vojvodine br. 3/2002. godine.

12 Savet je formiran 2003. godine.

13 Službeni list AP Vojvodine br. 23/2002. godine.

14 Zakon o zaštitniku građana, Službeni glasnik Republike Srbije br. 79/2005. godine.

15 Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS br. 22/2009. godine.

mehanizama za ravnopravnost polova u skupštinama i vladi uz saradnju sa NVO.¹⁶ U toku 2009. godine u Srbiji je usvojen Zakon o zabrani diskriminacije¹⁷, a nakon dugotrajnog i mukotrpnog procesa i Zakon o ravnopravnosti polova.¹⁸ U Ustavu Srbije iz 2006. godine, svoje mesto je našao i set rodnosenzitivnih ustavnih odredbi.

Danas je rodna ravnopravnost integralni deo pravnog sistema Srbije. Izgrađeni su, više ili manje uspešno, instrumenti delovanja na ostvarivanju rodne ravnopravnosti.

Kada je, pre deset godina, započela intenzivna aktivnost da se stvore uslovi da u okviru struktura vlasti rodna ravnopravnost zaузме mesto koje joj pripada, nije postojao ni jedan dokument kojim bi bila utvrđena strategija delovanja u ovoj oblasti, kojoj bi se postavili osnovni ciljevi koji se žele postići i rokovi za njihovu realizaciju, utvrdili osnovni pravci delovanja i definisali subjekti odgovorni za vođenje politike u oblasti rodne ravnopravnosti. Strategije su važni instrumenti za primenu usvojenih normativnih rešenja i stoga je bilo nužno usvojiti ove dokumente.

Danas Srbija ima više strateških dokumenata značajnih za ostvarivanje rodne ravnopravnosti među kojima su i posebna strategija koja se odnosi na ovu oblast kojoj Vlada utvrđuje celovitu i usklađenu politiku države u cilju eliminisanja diskriminacije žena, poboljšanja njihovog položaja i integrisanja rodne perspektive u sve oblasti društvenog života, kao i strategije koje utvrđuju politike u

---

16 Platforma i osnovni pravci aktivnosti definisani su na konferenciji *Ženska evropska perspektiva - Palić šest godina kasnije* 2006. godine (Palić II)

17 Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS br. 22/2009. godine.

18 Službeni glasnik RS br. 104/2009.

19 Nacionalni plan aktivnosti za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti.

20 Na primer Strategija za borbu protiv siromaštva, Strategija za borbu protiv nasilja u porodici, Akcioni plan za primenu rezolucije Saveta bezbednosti UN 1325 koja se neposredno odnosi na bezbednost i dr.

nizu pitanja značajnih za oblast rodne ravnopravnosti.

U protekloj deceniji izgrađene su prepostavke da se krene ka ostvarivanju rodne ravnopravnosti. Uprkos otporima, lutanjima, prekama, zastojima i brojnim teškoćama sa kojima se svakodnevno srećemo u praktičnom ostvarivanju normativno ustanovljenih prava posao koji je urađen je početni korak koji obeležava vreme iza nas i ostaviće trajni trag u političkom životu Srbije na početku 21. veka.

PODRŠKA KOMISIJAMA I SAVETIMA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST U OPŠTINAMA VOJVODINE

Godina 1995. pamti se kao epohalna u razvoju i afirmaciji ženskih ljudskih prava. Te godine u Kini je organizovana četvrta Svetska konferencija o ženama. Ravnopravnost žena i muškaraca definisana je kao „pitanje ljudskih prava i preduslov za postizanje političke, socijalne, ekonomске, kulturne i ekološke sigurnosti svih ljudi“. Pekinška deklaracija i čuvena Platforma za akciju postale su tako osnovni međunarodni dokument - putokaz vladinim i nevladnim organizacijama i pojedincima/kama koji/e su tražili/e modele za ostvarivanje politike jednakih mogućnosti.

Iako su nacionalni mehanizmi za postizanje rodne ravноправnosti definisani kao efikasne tranzicijske mere još 1975. u Meksiku na Prvoj svetskoj UN konfernciji o ženama, u Pekingu je potvrđeno da su nacionalni mehanizmi ključni faktor za postizanje rodne ravnopravnosti. Akcentovana je uloga savremenih vlada i odlučnost na najvišem političkom nivou za preuzimanje odgovornosti za napredak žena. Doslovno i decidno naglašena je uloga državnih rodnih mehanizama u formulisanju javnih politika.

U Vojvodini, proces osnivanja rodnih mehanizma obeležila je jedna agilna žena, avangardnih pogleda na rodne politike i savre-

meni demokratski svet, Dragica Pigl. Na njenu inicijativu 2001. godine u Novom Bečeju osnovana je prva Komisija za ravnopravnost polova. Potom je usledio program OSCE-a „Gender Focal Point“ (2003) i rad sa opštinskim licima, savetima ili komisijama za rodnu ravnopravnost u 15 opština i gradova Srbije. Ovaj podatak ilustruje činjenicu da su rodne politike uglavnom zavisile od malobrojnih vizacionara/ki iako su i prednosti i nedostaci rodnih politika na lokalnom nivou najčešćim.

Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova nastavio je rad OSCE-a u Vojvodini. Osnivanjem Zavoda za ravnopravnost polova 2004. godine otvorena je mogućnost za sistematičan i kontinuirani rad na osnivanju i unapređenju rada lokalnih rodnih mehanizama i podizanje kapaciteta zaposlenih u lokalnim samoupravama na ovom polju.

U AP Vojvodini osnivanje pokrajinskih rodnih mehanizama teklo je kontinuirano i odmah nakon demokratskih promena 2000. godine. Političarke, profesorke i rodne ekspertkinje, žene sa idejom i hrabrošću da započnu novu političku i profesionalnu karijeru, žene sa vizijom da je moguće žleti i živeti autentični pravedni korak, insistirale su na institucionalnom kontekstu i praksi politika jednakih mogućnosti. I donele su rezultat koji mi danas poštujemo, pratimo i nadograđujemo kao i prava i slobode koje su ostvarile žene sa početka 20. veka.

Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova je od osnivanja 2002. godine prvi institucionalno predstavljao i promovisao ravnopravnost polova. Prva žena pokrajinska sekretarka bila je upravo na čelu ovog sekretarijata. Njeno ime je Jelica Rajačić-Čapaković, a njena poslednja u nizu presudno važnih je inicijativa za donošenje Strategije za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u APV koja se uspešno sprovodi već pet godina.

Pokrajinske institucije su od samog osnivanja, poštujući ideje i napore svojih idejnih kreatorki, profesionalno i odgovorno istraži-

vale položaj posebno ranjivih grupa žena i probleme sa kojima se suočavaju. Definisale su preporuke, zaključke i strateška dokumenta za poboljšanje njihovog položaja, dosledno uvažavajući njihove potrebe i mogućnosti s jedne strane i nadležnosti institucija s druge. Edukativni i promotivni programi postali su imperativ rodnih institucija.

Na lokalnom nivou proces je tekoć sporije od očekivanog, suprotno potrebama lokalne sredine i nadležnostima lokalnih samouprava. Tim pre, proces osnivanja lokalnih rodnih mehanizama postao je za nas imperativ i svedoci smo i protagonisti brojnih programa koji su nekoliko godina bili usmereni na povećanje ljudskih resursa i kapaciteta za unapređenje politike jednakih mogućnosti na lokalnom nivou.

Nevladine organizacije su, kao i u svim drugim segmentima, veoma aktivno i odgovorno učestvovalo u procesu osnivanja lokalnih mehanizama. Izdvajam Centar za podršku ženama koji je kreirao i realizovao nekoliko projektnih ciklusa za jačanje lokalnih rodnih mehanizama na čitavoj teritoriji Vojvodine. Projekat je odgovarao na potrebe lokalnih rodnih mehanizama u različitim fazama, od osnivanja do najnaprednjeg nivoa, sa visokim standardima i ciljevima edukacija, angažovanjem vrhunskih stručnjakinja u oblasti rodnih politika. Zato Zavod za ravnopravnost polova neguje saradnju sa civilnim sektorom imajući u vidu ulogu institucija i dužno poštovanje u odnosu na inicijative i rezultate ženskih nevladinih organizacija. Spisak zakonskih i praktičnih rešenja koja su usledila kao odgovor na pitanja, proteste i upornost nevladinih organizacija kada su u pitanju ženska prava i slobode je obavezujući za nas. Prednost je i privilegija u zajedničkim projektnim aktivnostima sa nevladinim organizacijama zbog nivoa odgovornosti koju dosledno pokazuju i iskrene posvećenosti temama i ciljnim grupama koje pratimo i podržavamo.

Tako je ideja o edukacijama relevantnih aktera lokalnih samouprava za implementaciju koncepta rodne ravnopravnosti

pokrenuta u cilju jačanja kapaciteta ljudskih resursa koji bi se profesionalno i stručno bavili implementacijom koncepta rodne ravноправnosti na teritoriji AP Vojvodine. Obuke su koncipirane da bi ohrabrili i inspirisali relevantne aktere lokalnih organa uprave koji su nadležni za poboljšanje položaja žena i muškaraca u svojim lokalnim sredinama.

Činjenica je da smo u periodu 2007-2012. različitim aktivnostima unapredili rad organa javne uprave i formulisali lokalne politike dodajući rodno senzitivnu i odgovornu perspektivu. Zakon o ravноправnosti polova je, uprkos nedostacima, obavezao lokalne samouprave da osnivaju stalna radna tela ili zaposle lica nadležna za kreiranje lokalnih politika kojima bi se koncept rodne ravноправnosti ostvario u praksi.

Rezultat programa Zavoda i Centra za podršku ženama je sledeći: u 45 opština i gradova formirano je i funkcionišu: 24 komisije i 9 saveta za ravnopravnost polova, 7 zaposlenih na osnovu sistematizovanih radnih mesta za oblast rodne ravnopravnosti. Isto tako važan rezultat je što smo definitivno otvorili i uspostavili vertikalnu komunikaciju između pokrajinskih i lokalnih mehanizama i nevladinih organizacija i tako obezbedili dostupnost informacija i inicijativa do lokalnih zajednica.

Takođe je izgrađen model za prikupljanje i korišćenje podataka razvrstanih po polu i to kao praktičan i dragocen doprinos primeni Zakona o ravnopravnosti polova.

Sve pomenute aktivnosti predstavljaju primer dobre prakse delovanja na lokalnom nivou. Omogućuju da rodne politike iz statusa izolovanih tema postanu aktuelne i autonomne praktične politike.

Aleksandra Nestorov

Nemojte nikada sumnjati da mala grupa mislećih i posvećenih ljudi može promeniti svet, zapravo, samo tako je oduvek i bilo.¹

Mreža „Žene protiv nasilja”² (ŽPN) je koalicija specijalističkih ženskih nevladinih organizacija koje pružaju individualnu podršku ženama i menjaju društveni kontekst radi smanjenja nasilja nad ženama u Srbiji. Mreža ŽPN okuplja 26 ženskih organizacija³ iz 17 gradova i opština u Srbiji. Članice Mreže imaju istoriju rada dugu i do 20 godina. Nastala je u kontinuitetu ženskog umrežavnja u Srbiji, 2005. godine, sa osnovnim ciljem osnaživanja i povezivanja specijalističkih ženskih organizacija koje pružaju usluge ženama koje su preživele nasilje (SOS telefoni, savetovališta, centri, skloništa, sigurne kuće, krizni centri i dr.). Centar za podršku ženama iz Kikinde je punopravna članica Mreže od 2010. godine. Ova koalicija je specifična po tome što je u usluge podrške integrisala feminističke principe rada i sa 80 odsto volonterskog udelu u ukupnom radu⁴ pokazala izuzetnu posvećenost smanjenu nasilju nad ženama u Srbiji.

---

1 Margaret Mead

2 Više o Mreži Žene protiv nasilja možete saznati posetom web stranice www.zeneprotivnasilja.net

3 <http://www.zeneprotivnasilja.net/component/content/article/46>

4 Izvor: www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/literatura/ANALIZA_STANJA_SOS_TELEFONA_Mreze_ZPN.pdf

“Ženski pokreti su imali i imaju ogroman uticaj na živote svih nas. Postoje hiljade ženskih grupa koje, sve skupa, utiču na političku arhitekturu celog sveta. Te male i siromašne organizacije, sve zajedno, sa to malo novca kojim raspolažu, aktivno menjaju sisteme društvene podrške, društvene odnose, menjaju očekivanja od žena i očekivanja samih žena – a ta očekivanja samih žena su početak, odатле sve kreće, odатle kreće svaki politički angažman – mora postojati nada da je promena moguća.”⁵

Specijalizovano pružanje SOS usluga namenjenih ženama koje su preživele muško nasilje ima poreklo i duboke korene u nevladinihom (NVO)/volonterskom sektoru. Tokom više od tri decenije, ženske organizacije su, samostalno ili kroz zajedničko iskustvo, stvorile ne samo različita okruženja u kojima se žene osećaju sposobno da imenuju i razmatraju iskustva nasilja, već su prepoznale i široko rasprostranjene skrivene i normalizovne po žene štetne prakse⁶. U ovom procesu, stvoreni su inovativni oblici pružanja usluga koji se sada smatraju suštinskim za širok opseg socijalnih problema: sigurne kuće/skloništa, SOS telefoni, grupe samopomoći i zastupanje; a svi imaju poreklo u prvim aktivističkim odgovorima na silovanja žena i nasilje u porodici iz sedamdesetih godina prošlog veka⁷. Osnovni principi ovih servisa za podršku bili su posvećenost obezbeđivanju prostora u kojima su se žene osećale bezbedno da govore, gde im se verovalo, gde su poštovane i gde su imale mogućnost da istražuju različite alternative. Pristup nije zavisio od bilo kojih pravnih ili drugih zahteva, bio je dostupan besplatno kada je bio potreban i bio je zasnovan na principima poverljivosti i osnaživanja⁸. Međunarodno znanje i osnova iz prakse ukazuju na to da su usluge

---

5 Ann Snitow, Beograd, 2013

6 Kelly, 2005

7 Schecter, 1982; Bevacqua, 2000; Dobash i Dobash, 1992

8 Izvor: WAVE, 2002

pružale specijalizovane NVO dosledno najprilagođenije da izađu u susret ženama koje su pretrpele nasilje i da, kao takve, treba da ih podrže i prepoznaaju i vlade. NVO treba da su osnovni pružaoci usluga i ključni partneri u razvoju efikasnijih intervencija državnih institucija, posebno institucija izvršne vlasti i pravnog sistema.⁹

Posvećenost aktivistkinja Centra za podršku ženama (CPŽ) iz Kikinde ogleda se u ambiciji da sa minimumom resursa i maksimumom zalaganja odgovore na što više potreba korisnica – žena koje su preživele muško nasilje. Posvećenost aktivistkinja kikindskog CPŽ-a ciljnoj grupi ogleda se u sveobuhvatnom pristupu rešavanju problema nasilja prema ženama. Pored usluga za podršku ženama (SOS telefona i pratećih usluga) CPŽ razume probleme koji prate fenomen nasilja prema ženama i trudi se da obezbedi adekvatne odgovore. Aktivistkinje ove organizacije prepoznale su u kojoj meri je ekonom-ska nezavisnost i stabilnost žena ključna u ostvarenju autonomije i važan faktor koji doprinosi bržem i lakšem izlasku žena iz situacije nasilja. Takođe, one prepoznaju diskriminaciju žena u radnom odnosu i nude podršku ženama čija su radna prava ugrožena. Pored toga, shvataju da zaustavljanje nasilja prema ženama u velikoj meri uključuje preventivni rad i tim povodom posvećuje posebnu pažnju uklanjanju predrasuda i stereotipa o ženama kod mlađih. Aktivistkinje CPŽ-a razumeju da će položaj najvećeg broja žena koje su preživele nasilje biti unapređen ukoliko njihova akcija doprineset promenama u sistemu zaštite žena od nasilja, odnosno promenama državne politike i institucionalne prakse kojom je obuhvaćena ova ciljna grupa, zato su inicirale i učestvovale u nizu akcija ovog tipa. Kao nositeljke promena, uključene su u javni i politički život, kako u Kikindi, tako i u AP Vojvodini, shvatajući da su mesta na kojima se odluke donose ključna za promene koje utiču na život žena koje su preživele muško nasilje. Dalje, važno je napomenuti da je ova orga-

---

9 Postavljanje standarda: Studija i predlog za minimum standarda za servise za podršku ženama koje su preživele nasilje, Liz Kelly i Lorna Dubois, mart 2008

nizacija svesna neprepoznavanja žena, njihovog lika i dela u istoriji zajednice u kojoj žive. Kako bi doprinele ublažavanju ove nepravde, aktivistkinje CPŽ-a deluje u pravcu afirmacije žena i čuvanju ženske istorije od zaborava.

Pored aktivnog učešća u aktivnostima Mreže Žene protiv nasilja, Centar za podršku ženama iz Kikinde inicira i učestvuje u izgradnji lokalne institucionalne i regionalne civilne Mreže za podršku ženama koje su preživele muško nasilje.

Sve ovo doprinosi utisku da je ova organizacija u prethodnih 10 godina uložila vanredno velik trud u unapređenje položaja žena na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Finansiranje rada CPŽ-a, kao i drugih ženskih organizacija u Srbiji je neizvesno, sporadično i ograničeno. Pored neizvesne materijalne situacije, aktivistkinje iz Kikinde, zajedno sa drugim članicama Mreže iz različitih gradova i opština u Srbiji, suočene su sa ukorenjenim patrijarhalnim vrednostima zajednice, čija demistifikacija i restrukturiranje predstavlja na- jveći izazov u radu. U ovakvom okruženju, neosporno je da je motivacija, posvećenost ciljnoj grupi i prepoznavanje nepravde nanete ženama, pokretač koji akivistkinje Centra za podršku ženama iz Kikinde nezaustavljivo vodi ka unapređenju položaja žena u lokalnoj zajednici i šire.

Miloš Đajić

SLOBODA SE NE DOBIJA, NEGOT SE OSVAJA

Biti žena u Srbiji je težak "posao" decenijama unazad. Velika su očekivanja i odgovornosti koje ženama nameću porodica, poslodavac i društvo.

Moglo bi se reći da se od 2000. godine (od petooktobarskih promena) ulažu napor da se položaj žena u Srbiji poboljša, ali i dalje su promene suviše spore i plitke. Odnos prema ženama u urbanim sredinama se donekle promenio, ali su u ruralnim delovima zemlje promene minimalne.

Žene i dalje trpe diskriminaciju po mnogim osnovama.

Nasilje prema ženama ostaje jedan od najvećih problema - svakodnevno odnosi živote i nanosi nenadoknadive gubitke zajednicama. Zbog njegove vidljivosti i dramatičnih posledica, uz velike napore ženskih organizacija, stučnjakinja/ka i parlamentarki, promenjen je zakonski okvir, pa je nasilje u porodici inkriminisano kao krivično delo.

Da bi se položaj žena u Srbiji popravio i da bismo zajednički dostigli potpunu ravnopravnost, potrebno je da na mestima odlučivanja i, generalno, u javnom životu imamo mnogo više aktivnih žena. Više žena, bolje odluke... sve to nam daje za pravo da insisti-

ramo da veći broj žena bude uključen u vođenje javnih poslova. Međutim, tu su otpori veliki. Prisutna je stalna relativizacija. Do sada smo uspeli da se izborimo za minimum od 30 odsto žena u skupštinama, od parlamenta do lokalne samouprave. Nije nam pošlo za rukom da to ostvarimo i u izvršnoj vlasti.

Prilikom izbora vlada, od 2000. godine do danas, broj žena je uvek bio mali, a njihova mesta nikada nisu bila sigurna.

Ono što nikako kao društvo da naučimo jeste to, da nema rešavanja problema položaja žena bez žena. Ne treba misliti da je dostignutih 30 odsto žena u skupštinama - zagarantovano. Nije. Zato stalno moramo graditi bedeme kojima ćemo taj dostignuti nivo braniti. Borba neprestano traje. Zato je važno da ohrabrujemo žene u javnom prostoru i u politici, jer ni jedna sloboda se ne dobija, već se svaka osvaja.

Kočničara promene položaja žena ima na mnogim mestima. Ipak, postigli smo da (gotovo) ni jedan učesnik javnog i političkog života više ne može da kaže "**Šta će nam žene**"... u vladu, opštini, firmi ... I zaista, bez uključivanja svih potencijala, a žene čine preko 50 odsto stanovništva, Srbija nikada neće biti prosperitetna država.

Ni medijska slika žene se nije značajno popravila, uprkos dosada učinjenim naporima. Očigledno, tu je potrebno mnogo više rada. Ono što ohrabruje jeste to da je deo novinarki i novinara senzibilisan. Sada imamo analitičke tekstove posvećene položaju žena, kao i redakcije štampanih i elektronskih medija koje na dobar način reaguju na slučajeve diskriminacije koja se u društvu često dešava.

Danas su žene u Srbiji bolje studentkinje, brže završavaju fakultete, ukupno su obrazovanije od muškaraca. Sve to i dalje nije dovoljno da lakše dobiju posao i da imaju istu platu za isti rad. Stalno se nalaze izgovori da se žene ne angažuju ili da im se onemogući napredovanje u poslu: "*Može ostati u drugom stanju*", "*Ima malu decu*", "*Ovaj posao nije za žene*"...

Otuda u društvu moramo izgrađivati svest o tome da je briga o deci zajednička i da smo jednako sposobni da radimo sve poslove.

Posebno bih se osvrnuo na političke stranke. Mislim da u njima leži ključ i tu nam je aktivizam žena najpotrebniji. Političke stranke nameću društvenu agendu i ako je u njima veći broj žena, onda će i ta agenda drugačije izgledati. Prisetimo se da su prioriteti žena i muškaraca različiti. Zakon o ravnopravnosti polova je obavezao stranke da naprave interne planove i strategije kako do većeg broja žena na mestima odlučivanja. Mi u Centru modernih veština smo, prateći što je u njima napisano, shvatili da su planovi mrtvo slovo na papiru i spisak lepih želja. Zakon je ostao nedorečen i nema nikakve sankcije, ukoliko se takav izveštaj ne pošalje ili plan ne implementira. Ostaje nam da ohrabrujemo žene da se uključe u rad stranaka, u politiku i u javni život uopšte. Siguran sam da veći broj žena donosi samo pozitivne promene i drugačiju atmosferu i političku kulturu.

Poslednja istraživanja pokazuju da se građani i građanke Srbije u najvećem procentu uključuju u politički život samo prilikom izbora i kroz razgovore sa svojim bližnjima. Za demokratski razvoj i prosperitet to nije dovoljno. Podaci o učešću žena su još porazniji. Potrebno nam je više aktivizma i učešća. Moramo naučiti da pokrećemo stvari, da stalno zapitujemo i tražimo objašnjenja. Javni posao podrazumeva da prilikom donošenja odluka imamo dijalog, konsultacije i učešće. Iz svih navedenih razloga, mi smo zajedno sa CPŽ-om svaki put radili na tome da što veći broj žena bude na listama, a takođe i da izade i glasa na izborima.

Saradnja Centra modernih veština sa CPŽ-om je tokom godina najviše bila usmerena na javno zagovaranje, prikupljanje podrške, informativne i promotivne kampanje... Naš zajednički rad bio je plodonosan, a ja sam naročito ponosan na dve akcije - "Stvarnih 30%" i "Karavan ženskih prava". U tim akcijama se pokazalo koliko je veliki doprinos koji jedna organizacija, kao što je Centar za podršku ženama, može da pruži i koliko je uticajna.

Sa Centrom za podršku ženama počeli smo da gradimo partnerstvo kampanjom "Volim da biram", sada već daleke 2007. godine.

Izbori su bili u januaru i nije bilo lako organizovati ulične akcije po hladnom vremenu. Marija Srdić i Biljana Stepanov su sa velikim timom volonterski i volontersko organizovale odličnu kampanju u Kikindi. Od tada nije prošla ni jedna naša akcija javnog zagovaranja ili informativna kampanja, a da u nju nismo uključili CPŽ. Svaka aktivnost koju smo zajedno preduzeli bila je usmerena na poboljšanje položaja žena i njihovo motivisanje da se uključe u politiku i proces donošenja odluka. Kad god je neka pomoć na terenu bila potrebna, žene iz CPŽ-a su bile tu. Takođe, i mi iz CMV-a smo za njih uvek bili tu, pogotovo u radu na mehanizmima za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou.

Godine 2007. i 2008. su bile obeležene važnim izborima za evropsku budućnost naše zemlje. Drago nam je da smo u taj evropski mozaik ugradili i naše male kameničice, kao što su kampanje "Kad ja biram, biram Evropu" i "Volim da biram, biram sebi predsednika". One su pokazale da je od izuzetnog značaja da se tokom izborne kampanje aktuelizuju problemi koji tište žene Srbije.

Tokom svih ovih godina zajedno smo u svim prilikama insistirali na primeni kvote od minimalnog učešća žena od 30 odsto. Tokom kampanje "Stvarnih 30 %" 2011. godine, uspeli smo da se izborimo za učešće žena u vlasti u tom procentu. Danas u Narodnoj skupštini, ali i u skupštinama jedinica lokalne samouprave, imamo mnogo veći broj žena nego u prethodnim sazivima. Istrajati na tom putu bilo je mnogo lakše u saradnji sa drugima sličnih ideja i stremljenja. Zato nam je podrška CPŽ-a uvek bila dragocena.

Projekat "Karavan ženskih prava" je bio prava poslastica dobre koordinacije i zajedničkog rada, u kom nam je CPŽ pružio svu potrebnu pomoć kako u koncipiranju samog projekta, tako i u njegovoj realizaciji. Taj projekat je tadašnja Uprava za ljudska i manjinska prava ocenila kao najuspešniji projekat u 2012. godini. Uspeli smo da u aktivnosti uključimo i druge NVO širom Srbije, a finalnu izložbu u Beogradu je otvorila tadašnja predsednica Skupštine Srbije, gospođa Slavica Đukić Dejanović. Izložbe koje smo organizovali kao

www.facebook.com/AkademijaZenskogLiderstva

sastavni deo projekta su bile pun pogodak, jer je njima većem broju građana i građanki prenesena poruka o teškom položaju žena u sportu i na selu.

Centar za podršku ženama se tokom deset godina profilisao u jaku žensku organizaciju koja ima odlične reference i kontakte, a prisutna je ne samo na teritoriji Vojvodine već i širom Srbije. Njihovi napori su prepoznati i danas se svrstavaju među nekoliko najaktivnijih ženskih organizacija u našoj zemlji. Čast nam je da smo toliko različitih projekata i volonterskih akcija organizovali zajedno, a računamo da ćemo saradnju nastaviti i u godinama koje dolaze.

VII ZA DRUGU DECENIJU

Vrednosti i principi

- Pružamo podršku - jedni drugima unutar organizacije kao i korisnicama/cima naših programa i usluga
- Otvoreni smo za nove članice i članove
- Vođeni idejama socijalne pravde negujemo solidarnost i podstičemo je u zajednici
- Uvažavamo i podstičemo različitost
- Primenujemo feminističke principe u radu
- Negujemo profesionalnost i transparentnost
- Proaktivno delujemo
- Otvoreni smo za stalno učenje

NOVA MISIJA

Mi, kao jedna od vodećih ženskih organizacija, sve svoje aktivističke napore, znanja i resurse usmeravamo da Srbija postane društvo visokih standarda u zaštiti od nasilja i diskriminacije i poštovanja rodne ravnopravnosti.

Vizija

Žene i muškarci, mladići i devojke, ravnopravni u demokratskoj, pravednoj i modernoj Srbiji.

Šest strateških ciljeva za period 2014–2019.

Cilj 1: Podsticanje političke participacije žena

Cilj 2: Borba protiv nasilja nad ženama

Cilj 3: Ekonomsko osnaživanje žena

Cilj 4: Uključivanje mlađih

Cilj 5: Ravnopravnost žena u sportu

Cilj 6: Jačanje resursa organizacije

Za 10

Izdavač: **Centar za podršku ženama**

Za izdavača: **Marija Srđić, direktorka**

Adresa: Trg srpskih dobrovoljaca 28, 23 300 Kikinda, Srbija

Telefon/fax: +381 230 437 343

E-mail: podrska1@open.telekom.rs

Urednica: **Marija Srđić**

Autorke i autori: **Svetlana Kalačan Aspelund, Marija Srđić, Miomirka Mila Melank, Biljana Stepanov, Dragana Dukić, Danijel Mezei, Gordana Stojaković, Marijana Pajvančić, Vesna Šijački, Aleksandra Nestorov, Miloš Đajić**

Lektura i korektura: **Olivera Tomin**

Dizajn i prelom: **Miomirka Mila Melank**

Štampa: Futura d.o.o, Petrovaradin

Tiraž: 300

Godina izdavanja: 2013.

10

Ova publikacija je objavljena uz podršku Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravno-pravnost i osnaživanje žena (UN Women). Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i autorkama, i ne predstavljaju nužno stavove UN Women, Ujedinjenih nacija, ili bilo koje druge organizacije pod okriljem UN.

Centar za
podršku
ženama